

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕПУТАТА ПАРЛАМЕНТУ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Одночасне членство в обидвох палатах парламенту. Конституція Чехословаччини 1920 р. (параграф №18), містить норму, яка забороняє одночасне членство в обидвох палатах парламенту.

Присяга депутата. При набутті статусу депутата члени парламенту обидвох палат складають присягу. Норми ст. 22. аналізованої конституції Чехословаччини прямо говорять, що відмова скласти присягу або складання присяги з будь-якими застереженнями позбавляє статусу депутата.

Відпустка. Конституція ЧСР 1920 р. гарантує депутатам у певних випадках відпустки з метою, щоб статус депутата не перешкодив виконувати свої службові обов'язки, а також, щоб дати змогу зосередитися на виконанні депутатських обов'язків.

Згідно до параграфу №20 конституції Чехословаччини член Національних зборів, якщо він є державним службовцем, повинен взяти відпустку від терміну складення ним депутатської присяги винятком складають викладачі вищих учбових закладів, які на таку відпустку мають лише право. Це, очевидно, пов'язано з незалежністю їх статусу, а також з тим, що викладач на своїй посаді є незамінним. Інші депутати, які до обрання не були державними службовцями, мають лише право на відпустку на термін дії мандату. Законодавець тут, очевидно, не передбачив можливості виникнення колізій, що виникатимуть при виконанні службових обов'язків та обов'язків депутата.

Заборона бути вибраним. Досліджувана конституція забороняє виконувати обов'язки депутата з професійних мотивів, а також через те, що статус депутата негативно впливатиме на забезпечення певних прав особи.

Так, за нормою ст.20 конституції Чехословаччини депутати Національних зборів можуть набутт статус оплачуваного державного службовця лише через рік після закінчення повноважень депутата. Ця норма не поширюється на міністрів, що є логічним наслідком парламентської форми правління. Члени конституційного суду та засідателі виборчого суду, а також члени жупних представництв не можуть бути

одночасно членами Національних зборів, в принципі вони могли б бути обраними депутатами, але за умови складення ними попередніх повноважень.

Компенсаційні витрати. Основний закон першої Чехословацької Республіки містить норми, про компенсацію членам парламенту, пов'язану з виконанням їх обов'язків. Конституція Чехословаччини у ст.27 гарантує депутатам обидвох палат право на компенсацію, яка встановлюється окремим законом (див. Закон від 15 квітня 1920 р. та від 18 березня 1921 р).

Відмова від мандату. Конституція Чехословаччини 1920 р. містить норму, за якою депутати обидвох палат можуть будь-коли відмовитися від мандату (ст.21).

Імунітет. Конституція, яку ми піддаємо аналізу, містить дуже детальні положення, що стосуються імунітету депутатів. Це пояснюється передусім роллю, яку недоторканість депутатів відіграла і в майбутньому може відігравати у період протистояння між законодавчою та виконавчою владами. Ми розрізняємо імунітет як службові дії, пов'язані з виконанням обов'язків депутата. Цей вид імунітету ще називають абсолютним імунітетом. Інший вид імунітету, не пов'язаний з виконанням обов'язків депутата, надає депутатам винятковий статус щодо дії положень кримінального права з метою забезпечити якнайсприятливіші умови для виконання своїх обов'язків.

Конституція Чехословаччини у нормі параграфу №23 так визначає імунітет на дії пов'язані з виконанням службових обов'язків депутата: "Депутати Національних зборів не можуть бути переслідувані у зв'язку з їх голосуванням у парламенті або в парламентських комісіях. За висловлювання, вчинені при виконанні своїх обов'язків, вони підв'язні лише дисциплінарним органам своєї палати". Цей вид імунітету в конституції Чехословаччини окреслений досить вузько, бо поширюється лише на голосування та висловлювання, але не поширюється на інші діяння, причому лише за умови, що вони вчинені у парламенті або парламентських комісіях, тобто у часі роботи парламенту або парламентських комісій.

Імунітет на діяння, не пов'язані з депутатською діяльністю, врегульовано наступним чином у параграфі №24: "Для кримінального або дисциплінарного покарання депутата Національних зборів за вчинені ним дії або висловлювання

необхідна згода його палати. Якщо палата відмовить у наданні згоди на притягнення до відповідальності, то ця справа на завжди зупиняється".

Параграф №25 говорить, що в разі затримання та арешту депутата будь-якої з палат на місці кримінального злочину суд або інший відповідний орган зобов'язаний негайно повідомити про факт арешту голові відповідної палати парламенту. Якщо відповідно палата протягом 14 днів від часу арешту не дасть згоду на арешт депутата, то його зобов'язані звільнити з-під арешту. Як бачимо, імунітет охороняє депутата від всякого кримінального переслідування, і то не лише судовим, а й поліцейним, а також дисциплінарним, упродовж чинності його мандату. Однак за нормою параграфу №24 це положення не поширюється на кримінальну відповідальність, яку несе депутат Національних зборів як відповідальний редактор. У разі відсутності засідань палати парламенту, згоду на притягнення до кримінальної відповідальності дає постійна комісія, обрана згідно до параграфу №54 конституції.

Статус свідка. Конституція Чехословаччини містить окремі положення щодо депутата у ролі свідка, що пов'язано з його імунітетом.

Конституція Чехословаччини у параграфі №26 говорить, що депутати обидвох палат парламенту можуть відмовитися від дачі свідчень по фактах, які їм стали відомими як депутатам, і то навіть після закінчення терміну депутатських повноважень. Виняток складають випадки, коли йдеться про зловживання статусом депутата.

1. Ustava republiky Ceskoslovenske. – Praha, 1930.
2. Бисара Ю.М. Інститути держави і права в домюгославській Чехословаччині. – Ужгород: Закарпаття, 1997.
3. Baxa B. O vlade parlamentu. – Praha, 1921.
4. Ceskoslovenske de jini statu a prava v dokumentech. (1918-1938). – Brno, 1993.
5. Peska Z. Ceskoslovenska ustava a zakony sui souvisle. – Praha, 1935.